

Nr 116.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 samt till lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder; given Stockholms slott den 17 mars 1916.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 samt till lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Oscar von Sydow.

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd
den 29 juni 1912.

Häriigenom förordnas, att 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 skola erhålla följande ändrade lydelse:

13 §.

Beträffande minderårigs användande till bergverks-, bruks-, fabriks-, hantverks- eller annat industriellt arbete eller till byggnadsarbete, ändå att det ej är att hänföra till industriellt arbete, skola gälla följande bestämmelser:

a) Den minderåriges arbetstid må ej överskrida, för minderårig under tretton år sex timmar av dygnet eller trettiosex timmar i veckan, för minderårig, som fyllt tretton men ej fjorton år, åtta timmar av dygnet eller fyrtioåtta timmar i veckan och för annan minderårig tio timmar av dygnet eller sextio timmar i veckan.

Då natur- eller olyckshändelse avbrutit arbetets regelbundna gång, må eftergift från här givna bestämmelser kunna beträffande minderårig, som fyllt fjorton år, meddelas av vederbörande yrkesinspektör eller bergmästare för högst en månad och av yrkesinspektionens chefsmyndighet för högst fyra månader.

b) Deltager den minderårige med arbetsgivarens vetskap i kurs för sådan undervisning, som i 10 § omförmäles, vare arbetsgivaren, där den minderårige ej fyllt femton år, skyldig så begränsa den minderåriges arbetstid, att sammanlagda undervisnings- och arbetstiden för dygn ej överstiger den i a) av denna § medgivna arbetstid.

c) Den minderåriges arbete skall avbrytas genom lämpliga och, där arbetets natur det medgiver, regelbundet återkommande raster. Under rasterna må den minderårige ej tillåtas att uppehålla sig i arbetslokal, där till följd av arbetets beskaffenhet luften är förorenad av ämnen, vilka äro skadliga för hälsan; åliggande det, där så är förhål-

landet, arbetsgivaren att anvisa lämpligt annat rum, varest den minderårige kan under rasterna vistas och intaga sina måltider.

d) Den minderårige må icke användas till arbete å tid mellan kl. 7 e. m. och kl. 6 f. m.; dock må minderårige av mankön, vilken fyllt sexton år, användas till arbete å tid, som nu är nämnd, där hans arbetstid är begränsad till högst åtta timmar av dygnet samt tillika arbetet antingen icke oftare än under var tredje vecka infaller å tid mellan kl. 11 e. m. och kl. 5 f. m. eller ock är i fråga om tider av dygnet, då det skall utföras, anordnat på sätt, som av vederbörande yrkesinspektör eller bergmästare godkänts.

16 §.

Beträffande sådant arbete, som i 15 § angives och som av tekniska skäl måste oavbrutet fortgå såväl natt som dag eller tidvis måste forceras, må Konungen, i den mån så finnes av behovet påkallat, för minderårige av mankön, vilken fyllt sexton år, meddela eftergift från det i 13 § d) givna förbud utöver vad där medgives.

I fråga om lätt arbete, som bedrives i fria luften och icke direkt regleras av mekaniskt driven maskin, må Konungen meddela eftergift såväl från de i 9 § andra stycket givna förbud som från stadgandena i 15 §.

41 §.

Vid meddelande av sådan eftergift, som avses i 16 § andra stycket, må Konungen tillika medgiva befrielse från iakttagande av föreskrifterna i 33 och 35 §§.

Konungen må i sådant fall, som avses i 17 §, föreskriva, att vad i 33—36 §§ stadgas i större eller mindre utsträckning skall äga tillämpning jämväl beträffande minderårige, som användes i annat arbete, än 15 § angiver.

Likaledes må Konungen föreskriva, att de i 30 och 37 §§ meddelade bestämmelser skola utsträckas till att gälla jämväl andra arbetsställen, än nämnda §§ avse.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Förslag

till

lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder.

Härigenom förordnas som följer:

Har med tillämpning av sista stycket i övergångsbestämmelserna till lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 arbetstiden för minderårig å något arbetsställe intill utgången av år 1915 varit utsträckt på sätt i 8 § 1 mom. av lagen den 17 oktober 1900 angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke var medgivet, må å det arbetsställe minderårig av mankön, som fyllt sexton år, intill utgången av år 1917 användas i enlighet med de i samma lagrum givna bestämmelser.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25
februari 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anförde:

Uti skrivelse den 15 december 1915 har socialstyrelsen gjort framställning om vissa ändringar i arbetarskyddslagstiftningens bestämmelser rörande minderårigas användande i arbete. I sin nämnda skrivelse har socialstyrelsen anfört huvudsakligen följande.

**Social-
styrelsen.**

»Genom lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 blev användandet av minderåriga arbetare underkastat betydande inskränkningar. Med dennalag utsträcktes nämligen arbetarskyddslagstiftningen till en mångfald verksamhetsområden, som förut varit lämnade utanför denna lagstiftning, och skärptes vidare i avsevärd mån skyddsföreskrifterna beträffande minderåriga. Ehuru den genom lagen införda regleringen av minderårigas användande i huvudsak måste anses av behovet påkallad och väl avvägd, lär det emellertid ej kunna förnekas, att lagen med hänsyn till vissa sysselsättningar medför sådana inskränkningar i de minderårigas användande, som från skydds-synpunkt knappast kunna anses fullt påkallade.

Vid en eventuell allmänna revision av lagen om arbetarskydd — en åtgärd, som dock ej torde böra ifrågakomma förrän efter någon längre tids erfarenhet om lagens tillämpning — kan det måhända finnas lämpligt att i mer omfattande utsträckning söka genom modifikationer eller möjlighet till sådana bättre anpassa ifrågasvarande lagstiftning efter olikartade arbetsförhållanden. För närvarande torde lagen ej böra underkastas förändring i andra avseenden än där så av särskilda skäl visat sig påkallat. Så anser socialstyrelsen vara förhållandet i de avseenden, som i det efterföljande beröras.

a) Minderårigas användande till nattarbete.

Lagbestäm-
melser.

Enligt 13 § d) lagen om arbetarskydd gäller beträffande bergverks-, bruks-, fabriks-, hantverks- eller annat industriellt arbete eller byggnadsarbete, ändå att det ej är att hänföra till industriellt arbete, att minderåriga ej få användas däri å tid mellan klockan 7 e. m. och 6 f. m. Undantag från detta förbud är dock medgivet för minderåriga av mankön, vilka fyllt 16 år, i det fall att arbetstiden är begränsad till högst 8 timmar av dygnet och arbetet icke oftare än var tredje vecka infaller å tid mellan klockan 11 e. m. och 5 f. m.

Förutom nu nämnda generella undantag från nattarbetsförbudet är Kungl. Maj:t genom lagens 16 § bemyndigad att, i den mån så finnes av behovet påkallat, för manliga minderåriga över 16 år meddela eftergift från förbudet i avseende å vissa slag av arbeten, nämligen sådana, som bedrivs i viss större (s. k. fabriksmässig) omfattning och av tekniska skäl måste oavbrutet fortgå såväl natt som dag eller som tidvis måste forceras. Att märka är emellertid, att detta bemyndigande endast hänför sig till arbetstidens läge på dygnet men ej berättigar till någon utsträckning av den medgivna arbetstidens längd (10 timmar enligt lagens 13 § a).

Slutligen lämnas i sista övergångsbestämmelsen till lagen om arbetarskydd medgivande att å sådana arbetsställen, där 8 § 1 mom. av lagen den 17 oktober 1900 angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke dittills kommit till tillämpning, fortfarande få vid användande av minderåriga till arbeten, som avses i detta lagrum, utsträcka arbetstiden för manliga minderåriga över 15 år i enlighet med vad där stadgas. Nu berörda medgivande skulle dock endast gälla tillsvidare, intill dess undantagsbestämmelser blivit meddelade med stöd av härovan återgivna 16 § lagen om arbetarskydd, och i intet fall under längre tid än tre år från lagens ikraftträdande, det vill säga till och med utgången av år 1915.

Åberopade lagrum, 8 § 1 mom. av minderårighetslagen, har följande lydelse: I gruvarbete ensom i arbete vid masugnar eller hyttor, stångjärnsbruk, manufakturverk och andra industriella inrättningar, där arbetet förutsätter så kallad ständig eld, samt vid sågverk och därmed förenade brädgårdar, må, utan hinder av föreskrifterna i 3 och 5 §§, arbetstiden för minderårig av mankön över 14 år utsträckas till i medeltal högst 12 timmar av dygnet och jämväl till annan tid än mellan klockan 6 på morgonen och klockan 7 på aftonen, under villkor att arbetet är indelat på skift sålunda, att ett och samma arbetslag icke två nätter å rad arbetar på det skift, varunder midnatt infaller, och alltid har tillfälle att åtnjuta 8 timmars vila mellan skiften; dock må å arbetsställe, där arbetet för samma arbetslag är begränsat till högst 8 timmar av dygnet, nattarbete för varje arbetslag under var tredje vecka äga rum varje natt.

Av det anförda framgår, att minderåriga för närvarande kunna användas till

nattarbete enligt så att säga tre olika regimer, nämligen enligt lagens om arbetarskydd 13 § d), som direkt och utan begränsning till verksamhetens art medger nattarbete för ynglingar över 16 år under vissa förutsättningar rörande arbetstidens längd och läge, enligt lagens 16 §, vars tillämpning är begränsad till ynglingar över 16 år och till vissa slag av industrier samt förutsätter särskild eftergift av Kungl. Maj:t, eller enligt lagens sista *övergångsbestämmelse*, vilken i avseende å ynglingar över 15 år och vissa industrier direkt tillåter fortsatt tillämpning av förut gällande bestämmelser rörande minderårigas nattarbete, dock endast till och med utgången av år 1915.

Av yrkesfarekommitténs motivering till undantagsbestämmelsen i lagens 16 § synes framgå, att kommittén tänkt sig, att Eders Kungl. Maj:t med stöd av denna bestämmelse skulle meddela eftergifter från förbudet mot minderårigas nattarbete i större omfattning och på mer allmängiltigt sätt. Kommittén yttrar nämligen bland annat, att det lämpligen torde böra utfärdas en förteckning över de slag av industriell verksamhet, vilka på grund av nämnda § skulle få åtnjuta undantag, och att därvid tillika borde angivas de särskilda sysselsättningar inom varje dylik verksamhet, i vilka minderåriga skulle få användas till nattarbete.

I det utlåtande, särskilda utskottet n:r 1 vid 1912 års riksdag avgav över förslaget till lag om arbetarskydd, anfördes bland annat: »Mot bestämmelserna i lagförslagets 13 § d) ha starka bestänkligheter framförts, i det man ansett berörda bestämmelser alltför snåft kringskära möjligheten för de minderåriga att vinna nödig utbildning inom vissa industrier, bland vilka man särskilt framhållit järnhanteringen. Utskottet har emellertid icke ansett dessa betänkligheter påkalla någon ändring av lagförslaget, då det tillfälle, som genom 16 § beretts Kungl. Maj:t att genom undantagsbestämmelser taga hänsyn till till de nu avsedda förhållanden ej, då arbetets natur så påkallar, torde lämnas obegagnat.»

Vid debatten i första kammaren om lagförslaget framhöll herr Strömberg de olägenheter, industrien och särskilt järnhanteringen hade att vänta av den nya lagen samt tillfrågade dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet, friherre Adelswärd, huruvida han delade den av utskottet framhållna och av talaren uttalade meningen om nödvändigheten av undantagsbestämmelser från vad lagens § 13 stadgar i mom. d) angående nattligt arbete av minderåriga för ifrågavarande industrier med kontinuerlig drift, i första rummet järnhanteringen, och om det i så fall kan vara att förvänta, att herr statsrådet, om lagen antages, kommer att föreslå Kungl. Maj:t att utfärda sådana bestämmelser, att dessa industriers berättigade intressen i nu nämnda avseende bli tillgodosedda». Härpå svarade finansministern bland annat: »Det är också min avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att inom lagens ram genom undantagsbestämmelser taga hänsyn till nu avsedda förhållanden, då arbetets natur så påkallar, så att ingen rubbning av gängse arbetsmetoder till direkt skada för produktionen behöver uppstå».

Med stöd av lagens 16 § har Kungl. Maj:t meddelat eftergift åt fyra företag inom trävaruindustrien, en pappersmassefabrik, ett gruvföretag (i avseende å malm-skrädning) samt Svenska sockerfabriksaktiebolaget — i tre av nu åsyftade fall avsåg emellertid eftergiften endast enstaka minderåriga. Eftergifterna beträffande träindustrien medgävo användande av manliga minderåriga över 16 år till arbete, i likhet med de vuxna, på två skift med 10 timmars nettoarbetstid; de minderårigas användande var emellertid begränsat till vissa, angivna sysselsättningar och gjort beroende

*Eftergifter
ställda i
utsikt.*

*Meddelade
eftergifter.*

av vissa villkor. Med hänsyn till såväl pappersmassfabriken som gruvföretaget avsågo eftergifterna avvikelser från undantagsbestämmelsen i lagens 13 § d). I ena fallet möjliggjordes utsträckning av veckans första och sista skift, i det andra skiftombyte vid klockan 4 förmiddagen.

Av det här anförda framgår, att eftergifter från förbudet mot minderårigas nattarbete meddelats endast i obetydlig omfattning. Då ej heller det direkta medgivandet till undantag i lagens 13 § d) läser tillgodogjorts i någon vidsträckt mån, torde användandet av minderåriga till arbete på skift, vari nattarbete ingår, hittills väsentligen hava ägt rum med stöd av lagens sista övergångsbestämmelse.

Upplysningar
angående
minderårigas
användande
till natt-
arbete.

Med hänsyn till ovan återgivna uttalande rörande i utsikt ställda eftergifter ansåg sig socialstyrelsen förpliktad att till behandling upptaga frågan, huru de minderårigas användande till nattarbete borde regleras efter den tidpunkt, då berörda övergångsbestämmelse upphörde att gälla. Såsom en första åtgärd härvidlag anmodade styrelsen den 20 mars 1914 samtliga yrkesinspektörer och bergmästare att inkomma med vissa uppgifter angående minderårigas användande till dylikt arbete. Oaktat nämnda befattningshavare nedlagt ett betydande arbete på att komplettera de i de olika distriktens register förekommande uppgifter rörande minderåriga arbetare, torde likväl de inkomna uppgifterna ej få anses fullt tillförlitliga. Vidare vände sig styrelsen den 17 maj 1915 till Svenska arbetsgivarföreningen med begäran om upplysningar i vissa, förevarande fråga berörande avseenden med hänsyn till föreningens medlemmar.

De minder-
årigas antal.

Av de svar, som ingått på nyssnämnda framställningar — — — — —
— — — — — framgår, att nattarbete för minderåriga i någon avsevärdare omfattning torde förekomma endast vid järnverk, sågverk och hyvlerier jämte därtill hörande brädgårdar, pappersmassfabriker, glasbruk, gruvor (sannolikt väsentligen till skrädningsarbete) samt vid några metallverk.

Antalet minderåriga, som användas till arbete på skift, vari ingår nattarbete, har av yrkesinspektörerna uppgivits uppgå till vid järnverk 909, sågverk, hyvlerier och brädgårdar 606, pappersmassfabriker 177 samt glasbruk 148. Enligt bergmästarna sysselsätts omkring 200 minderåriga med dylikt arbete vid gruvor.

Svaren från arbetsgivarernas sida överensstämma ej med nu meddelade uppgifter, men dessa svar avse dels ej fullt samma yrkesgrupper och dels, åtminstone i vissa fall, måhända snarare det antal minderåriga, som anses önskvärdt att få använda till nattarbete än det, som verkligen användes därtill. Järnbruksförbundet uppgiver, att dispens i fråga om nattarbete skulle med hänsyn till flertalet till förbundet anslutna järnverk erfordras för omkring 780 minderåriga arbetare. Enligt uppgift från sågverksförbundet skulle vid företaget, anslutna till förbundet, sysselsättas cirka 1,400 minderåriga, i avseende å vilka eftergift vore påkallad. Pappersmassförbundet meddelar, att vid 18 av de till förbundet anslutna fabriker uppgick antalet minderåriga arbetare den 1 juli 1915 till 184 — med hänsyn till att uppgifter ej inkommit från alla till förbundet hörande fabriker och att åtskilliga företag i branschen stode utanför detsamma, uppskattar emellertid förbundet antalet minderåriga arbetare inom pappersmasseindustrin till omkring 300. Av Sveriges buteljglas- och fönsterglasförbund angives eftergift påkallad för sammanlagt ungefär 125 minderåriga. Slutligen uppgives aktieföretaget Svenska Metallverken sysselsätta 40 minderåriga, för vilka eftergift är påkallad.

Av det anförda synes man hava anledning antaga, att sammanlagda antalet minderåriga, som för närvarande användas till nattarbete, uppgår till omkring 2,000 å 2,500.

Beträffande anordningen av minderårigas arbete inom nyss omnämnda olika verksamhetsområden torde väsentligen följande vara att anföra.

De minderårigas arbetsindelning.

Vad först angår järnverken, lära de minderåriga där huvudsakligen sysselsättas på tre skift och två lag. Denna arbetsindelning, som överensstämmer med den sedan gammalt inom järnhanteringen vanliga, innebär i regel, att varje minderårig får arbeta under 8 timmar och vila under lika lång tid i ständigt växlande följd under arbetsveckan. På vissa arbetsställen äro emellertid skiften av varierande längd; så till exempel omfatta åtminstone vid ett par arbetsställen skiften klockan 6 förmiddagen—1 eftermiddagen, 1 eftermiddagen—9 eftermiddagen och 9 eftermiddagen—6 förmiddagen. I vilket fall som helst blir likväl arbetstiden, oavsett förekommande raster, i medeltal 12 timmar per dygn men med sådan fördelning, att i genomsnitt på varannan period av 24 timmar komma 16 och på varannan sådan period 8 arbets timmar. Nu angivna arbetsfördelning motsvarar sålunda ej bestämmelsen i arbetarskyddslagens § 13 a), som för minderårig över 14 år medger en arbetstid av högst 10 timmar av dygnet, utan har arbetet bedrivits med stöd av förut berörda övergångsbestämmelse till lagen.

Beträffande de minderårigas användande till nattarbete vid sågverk, hyvlerier oeh därtill hörande brädgårdar torde till en början böra anmärkas, att detsamma, såsom även av yrkesfarekommittén påpekats, sedan länge visat tendens till minskning. De minderåriga, för vilka nattarbete förekommer vid dylika företag, torde sysselsättas huvudsakligen på tre skift och två lag — alltså med samma arbetsindelning som ovan angivits med hänsyn till järnverken. Denna indelning motsvarar emellertid ej den, som vanligen gäller för de vuxna arbetarna vid nu förevarande arbetsställen, utan är föranledd av förut återgivna undantagsbestämmelse i minderårighetslagens 8 § mom. 1). Olika arbetsindelning för vuxna och minderåriga arbetare måste tydligtvis, såsom jämväl framhållits av yrkesfarekommittén, medföra olägenheter för såväl arbetsgivare som arbetare. Då nettoarbetstiden per dygn för de vuxna i regel ej läser överstiga 10 timmar, torde emellertid arbetarskyddslagens § 16 bereda möjlighet till avhjälpande av detta missförhållande.

I pappersmassefabrikerna är arbetet för de vuxna arbetarna till alldeles övervägande del fördelat på två 12-timmarsskift. Dock förekommer jämväl, synnerligast inom de större företagen, i ganska avsevärd omfattning arbete på tre skift och tre lag. För de minderåriga, som användas tillsammans med vuxna, sysselsatta på 12-timmarsskift, torde vanligen tillämpas en indelning på tre skift och två lag. I avseende å dessa minderåriga läser väsentligen gälla vad här ovan beträffande sågverk etc. sagts om önskvärdheten av överensstämmelse i arbetsindelning för vuxna och minderåriga samt om möjligheten att åvägabringa sådan överensstämmelse. Med hänsyn till den nämnda relativt stora förekomsten av arbete på tre skift och tre lag torde emellertid antalet minderåriga, i avseende å vilka sådan förändring är påkallad, måhända vara mindre betydande.

Vid glasbruken användas de minderåriga på 2 skift och 2 lag eller 3 skift och 3 lag. Nettoarbetstiden per dygn torde ej överstiga 8 $\frac{1}{2}$ timme och uppgives vid ett arbetsställe med 3-skiftsindelning uppgå till endast 6 timmar 55 minuter. Även inom denna industrigren läser man i viss mån tillämpa merberörda övergångsbestämmelse, enär i arbetarskyddslagens 13 § d) förutsättes högre ålder och dess sista betingelse i en del fall ej medger användning av den möjlighet till undantag, som lämnas i nämnda lagrum.

De minderåriga arbetarna hos aktiebolaget Nordiska Metallverken lära sysselsättas på 3 skift och 2 lag enligt övergångsbestämmelsen, och torde i avseende å

dem, liksom beträffande de minderåriga vid järnverken, gälla, att de ej kunna behållas vid sin nuvarande arbetsindelning utan ändring av arbetarskyddslagen.

Vad slutligen angår de minderåriga, som användas till nattarbete vid gruvorna, torde de, såsom förut nämnts, i övervägande mån sysselsättas vid anrikningsverken med malmskrädning o. d. Detta arbete lärer måhända vanligast, i likhet med gruvarbetet, bedrivas på 2 skift och 2 lag, mera sällan på 3 skift och 3 lag, samt med en arbetstid per dygn av omkring 8 timmar. I vissa fall torde svårigheter yppat sig att ordna arbetsindelningen i överensstämmelse med bestämmelsen i arbetarskyddslagens 13 § d), som förbjuder arbete mellan klockan 11 e. m. och klockan 5 f. m. oftare än var tredje vecka.

Överläggningar i frågan.

I ändamål att bereda styrelsen ytterligare kännedom om de minderårigas användande till nattarbete samt olika parterers åsikter och önskemål i frågan hava byråchefen och sekreteraren på styrelsens 2:dra byrå besökt ett antal arbetsställen, där dylikt användande förekommer, och hållit överläggningar, företrädesvis med arbetsgivare och arbetsledare. Till överläggning hos styrelsen har varit inkallat ett tiotal sådana ombud för arbetarna — flertalet sysselsatta inom järnhanteringen — som omnämnas i 31 § lagen om arbetarskydd. På begäran hava vidare delegerade för järnbruksförbundet beretts tillfälle att inför styrelsen framlägga arbetsgivarnas inom järnhanteringen åsikter och önskemål i ämnet. Slutligen har frågan — — — — — varit föremål för överläggning inom sociala rådets sektion för arbetarskydd och arbetarfrågor i allmänhet vid sektionens sammanträden den 7 och 8 december 1915. Från arbetsgivarnas och arbetsledarnas sida har vid överläggningarna, väsentligen på de grunder som här nedan närmare utvecklas, i huvudsak framhållits önskvärdheten av att de minderåriga finge på samma sätt som hittills användas till nattarbete. Från arbetarnas sida åter har betonats nattarbetets skadlighet, synnerligast för de yngre årsklasserna av minderåriga, och gjorts gällande, att minderåriga helst icke borde få användas till nattarbete annat än under de i arbetarskyddslagens 13 § d) angivna förutsättningar, nämligen att den minderåriga fyllt 16 år och att arbetstiden är begränsad till högst 8 timmar av dygnet.

Motiv för medgivande av minderårigas användande till nattarbete.

Med hänsyn till frågan, huruvida det kan anses motiverat att genom lagstiftningsåtgärder möjliggöra fortsatt användande på liknande sätt som förut av minderåriga till nattarbete, kan anföras följande.

Från vederbörande näringsidkares synpunkt lär det uppenbarligen få anses önskvärt att kunna använda minderåriga till nattarbete, där sådant arbete ingår i den allmänna arbetsindelningen — detta måhända mindre med hänsyn till den lägre arbetslönen än till yrkesskicklighetens upprätthållande och framför allt till arbetstammens rekrytering. Men även från arbetarnas synpunkt tala flera omständigheter till förmån för möjligheten till sådant användande. För arbetarfamiljerna måste det i regel te sig angeläget att så fort som möjligt efter skolgångens slut få barnen i arbete och därigenom dels förhindra deras förfallande till dagdriveri och dels vinna lättnad i familjens försörjning. På många av de arbetsställen, varom här är fråga, finnes ej tillräcklig tillgång till dagarbete, och ej heller är sådant arbete att tillgå inom andra yrkesgrenar i närheten av arbetsstället. Folkskolan sluta de minderåriga vanligen vid omkring 13 års ålder och någon avsevärdare fortsättnings- eller teknisk undervisning lär endast mer undantagsvis vara att tillgå å platsen — vid lagens antagande gjorde man sig sannolikt förhoppning om att de omfattande planerna på dylik undervisning vid detta laget skulle vara i avsevärd mån förverkligade. Kan den

minderåriga ej användas till nattarbete, får han sålunda gå sysslös eller lämna hemmet och söka arbete på annat håll, vilket bland annat i regel länder till att han kommer in på annan levnadsbana och definitivt går förlorad för det arbetsställe, vid vilket han är uppfödd.

Redan under hittillsvarande förhållanden, då likväl arbetarskyddslagens meromnämnda övergångsbestämmelse medgivit en relativt utsträckt användning av minderåriga till nattarbete, ha i många fall vid de större brukssamhällena, synnerligast järnbruken, talrika minderåriga fått gå sysslösa och ligga sin familj till last under ett eller annat år. När denna övergångsbestämmelse upphör att gälla och lagen strikt måste tillämpas, kommer, att döma av utsagor från arbetsgivarhåll, användandet av minderåriga inom nämnda företag antagligen att till väsentlig del upphöra.

Med hänsyn till den ökade produktion, som på sina håll redan är för handen och eljest lärer vara att vänta inom stora områden av vår industri efter krigets slut, synas därjämte åtminstone för närvarande starka nationalekonomiska skäl tala mot mer betydande rubbningar av produktionsförhållandena.

Vad härovan anförts till försvar för minderårigas användande till nattarbete och om de verkningar, ett inskränkande därav skulle medföra, har synts styrelsen av sådan betydelse i socialt avseende, att styrelsen funnit sig föranlåten se till, hurvida man ej lämpligen kunde genom lagstiftningsåtgärder i viss mån mildra den inträdande, strängare regleringen av de minderårigas nattarbete, synnerligast inom järnhanteringen.

*Ifrågasatta
lagstiftnings-
åtgärder.*

Vid övervägande av de åtgärder, som för nyss angivna ändamål kunde komma i åtanke, ifrågasattes först förlängning av giltighetstiden med några år för arbetarskyddslagens sista övergångsbestämmelse.

Till stöd för en förlängning av övergångsbestämmelsens giltighetstid kan anföras, att arbetarskyddslagen ej ännu ägt bestånd så länge, att man på ett mer definitivt sätt kan bedöma dess verkningar. Efter några års ytterligare erfarenhet skulle man antagligen med betydligt större säkerhet kunna vidtaga erforderliga ändringar. För ett uppskov tala vidare de nuvarande exceptionella förhållandena, som i åtskilliga avseenden verka förryckande, ävensom förut berörda möjlighet för att de minderårigas skolförhållanden om några år måhända avsevärt förändrats. Värld att beakta i detta sammanhang torde slutligen vara den planerade, omfattande undersökningen av nattarbetet, som ju kan förväntas ej blott giva värdefulla upplysningar om arbetsförhållanden, jämväl för de minderåriga, utan även möjligen leda till lagstiftningsåtgärder rörande nattarbetet.

Emot nu berörda åtgärd gjordes emellertid gällande, att densamma ej innebar någon verklig lösning av frågan utan endast ett uppskov därmed. Vidare vore åtgärden i viss mån orättvis, i det den blott kom de äldre företagen, som förut använt minderåriga, till godo. Socialstyrelsen ansåg sig ej heller kunna stanna vid att förorda denna åtgärd.

Därefter upptogs till granskning ett förslag att utsträcka den i lagens 16 § medgivna möjligheten till undantag, så att densamma skulle komma att avse, ej blott såsom nu minderåriga över 16 år och eftergift från förbudet mot arbete å tid mellan klockan 7 e. m. och 6 f. m., utan även 15-åringar och eftergift från den i lagens 13 § a) stadgade begränsning av arbetstidens längd per dygn — men ej per vecka. Till motverkande av de olägenheter i hygieniskt avseende, som den ifrågasatta anordningen och särskilt sänkningen av åldersgränsen kunde anses innebära, skulle medgivandet av undantag göras beroende av särskilda, skärpta betingelser i avseende å

såväl arbetslokaler och övriga anordningar för arbetets bedrivande som de minderårigas kroppsutveckling och hälsotillstånd. I berörda syfte hade man tänkt sig föreskriva, att arbetslokaler och övriga anordningar för arbetets bedrivande skulle vara särskilt godkända av vederbörande yrkesinspektör och att till nattarbete ej skulle få användas andra minderåriga än sådana, som vid läkarundersökning funnits fylla vissa fordringar i avseende å fysisk motståndskraft.

Genom en på nu antydda sätt utsträckt möjlighet till undantag syntes man möjliggöra för järnhanteringen att använda minderåriga med samma arbetsindelningsomfattning som de vuxna, d. v. s. på 3 skift och 2 lag. Begränsningen av arbetstiden per dygn till högst 10 timmar skulle nämligen bortfalla, och arbetstidens begränsning till 60 timmar per vecka kunde ej, om man bortser från arbete på övertid, anses innebära någon alltför betydande inskränkning. Med åldersgränsens sänkning till 15 år, eller samma ålder som enligt arbetarskyddslagens sista övergångsbestämmelse hittills varit gällande, trodde man sig hava i väsentlig mån motverkat faran för de minderårigas arbetslöshet. De skärpta fordringarna på arbetsförhållandena i hygieniskt avseende och det noggrannare urvalet av minderåriga ansågos på tillfredsställande sätt kompensera ökningen i eftergifter.

Förslag till en i enlighet med vad härovan anförts förändrad avfattning av lagens 16 § förelades förut omförmälda arbetarombud vid deras sammanträde hos socialstyrelsen. Ombuden uttalade sig emellertid bestämt mot varje sänkning av åldersgränsen. Beträffande åter utsträckningen av undantagsmöjligheten till att avse jämväl begränsningen av arbetstidens längd per dygn syntes ombuden, ehuru med viss tvekan, biträda förslaget — detta dock endast under förutsättning att en någorlunda jämn fördelning på veckans arbetsdagar av arbetstiden per vecka blev säkerställd.

Med hänsyn till vad som förekommit vid frågans behandling, bland annat vid nyss berörda sammanträde, och då de föreslagna compensationerna i avseende å arbetsförhållandena och de minderårigas fysik måhända i praktiken ej kunde anses tillfyllestgörande, företogs den ändring i förslaget, att såsom förutsättning för eftergift i avseende å 16-årsgränsen upptogs fordran på arbetstidens begränsning till högst 8 timmar av dygnet. Med en sådan begränsning av arbetstiden vore man visserligen inne på den av arbetsgivarna i allmänhet såsom ofördelaktig betecknade arbetsindelningsomfattningen med 3 lag, men i betraktande av önskvärdheten att bereda de minderåriga sysselsättning och bevara dem för företagets arbetarstam föreföll det antagligt, att arbetsgivarna i många fall skulle vilja begagna sig av denna möjlighet att anställa 15-åringar. För arbetarna med deras strävan att genomföra en fördelning av det kontinuerliga skiftarbetet på 3 lag, syntes nu berörda undantagsmöjlighet böra vara icke ovälkommen.

Med de sålunda ifrågasatta ändringarna skulle 16 § lagen om arbetarskydd få följande lydelse:

»16 §. Beträffande sådant arbete, som i 15 § angives och som av tekniska skäl måste oavbrutet fortgå såväl natt som dag eller tidvis måste forceras, må Konungen för minderårig av mankön, som fyllt 16 år, i den mån så finnes av behovet påkallat, meddela eftergift ej mindre från den i 13 § a) stadgade begränsning av arbetstidens längd för dygn än även från det i 13 § d) givna förbud; uppgår vid arbete, varom här är fråga, arbetstiden för minderårig av mankön till högst 8 timmar av dygnet, må Konungen meddela eftergift från berörda förbud jämväl i det fall, att den minderåriga fyllt 15 men ej 16 år.»

Förut omförmälda, såsom kompensationer betecknade fordringar i avseende å arbetsförhållanden och de minderårigas fysik skulle regleras genom bestämmelser, meddelade i administrativ väg.

Här återgivna förslag till ändrad avfattning av lagens 16 § underställdes sociala rådets sektion för arbetarskydd och arbetarfrågor i allmänhet vid dess sammanträde den 7 och 8 december 1915. Såsom — — — — protokollet över förhandlingarna vid sammanträdet utvisar, vann förslaget emellertid ej gillande vare sig av arbetsgivarnas eller arbetarnas representanter inom sektionen. Särskilt motsatte sig arbetarnas representanter varje sänkning av åldersgränsen. Vid den överläggning i frågan som delegerade för järnbruksförbundet hade med vederbörande ledamöter i socialstyrelsen, hade jämväl från arbetsgivarnas sida gjorts gällande, att de icke skulle hava något gagn av de föreslagna förändringarna, då desamma icke möjliggjorde de minderårigas användande på sådant sätt, som med hänsyn till de vuxnas arbete vore nödvändigt.

Såsom av det anförda torde framgå, har socialstyrelsen nedlagt ett omfattande arbete på att söka genom vidgade undantagsmöjligheter finna en sådan lösning av frågan om minderårigas nattarbete, som med hänsyn till såväl sociala synpunkter som näringarnas intressen kunde vara tillfredsställande. De förslag i detta syfte, som styrelsen ansett kunna ifrågakomma, hava emellertid varken å arbetsgivarnas eller arbetarnas sida vunnit det stöd, som måste anses erforderligt för att trygga deras förverkligande. Med hänsyn härtill och under förhoppning att de befarade olägenheterna av lagens genomförande skola kunna i avsevärd mån undvikas genom förändrade anordningar i avseende å de minderårigas användande, har styrelsen funnit sig böra avstå från vidare försök till frågans lösning.

Ehuru styrelsen sålunda ej vill påkalla någon lindring i lagens bestämmelser rörande minderårigas användande till nattarbete, anser dock styrelsen starka skäl tala för något ytterligare anstånd med dessa bestämmelsers tillämpning. Arbetsgivarna hava nämligen otvivelaktigt haft anledning antaga, att det genom eftergifter skulle beredas dem möjlighet att fortfarande använda minderåriga till nattarbete på väsentligen enahanda sätt som hittills. I denna tro torde de i stor utsträckning hava underlåtit att vidtaga anordningar för arbetets omläggning i enlighet med arbetarskyddslagens krav. Om nu en sådan omläggning omedelbart skulle genomföras, skulle detta uppenbarligen å åtskilliga arbetsställen medföra betydande olägenheter, måhända mest för de minderåriga och deras föräldrar. Dessutom skulle tydligtvis en dylik förändring för närvarande komma synnerligen olägligt med hänsyn till nu mångenstädes rådande, forcerade produktion. Med hänsyn till att arbetsgivarna ej kunna anses haft någon anledning att påräkna sänkning av åldersgränsen, skulle dock lagens bestämmelse i detta avseende träda i kraft.

Styrelsen anser sig sålunda ej kunna underlåta att förorda ett uppskov, och synes detta, för att bereda arbetsgivarna tillfälle att vidtaga erforderliga anordningar, ej lämpligen kunna sättas kortare än till två år. Å åtskilliga arbetsställen torde det nämligen bliva nödvändigt att anskaffa nya bostäder, och skäligt synes även vara, att de arbetsgivare, som vilja bereda de minderåriga sysselsättning genom fortsatt skolundervisning eller arbetstillfällen å dagtid, lämnas tillräcklig tid att träffa därför erforderliga anordningar. Till en jämförelse må för övrigt framhållas, att enligt de å konferensen i Bern år 1913, där även Sverige var representerat, antagna grundlinjerna för en internationell konvention rörande förbud mot unga industriarbetares nattarbete skulle för ikraftträdandet av konventionens förbud mot användande av minderåriga under 16 år till nattarbete i avseende å 14- och 15-åringar, sysselsätta

inom järnhanteringen, gälla en övergångstid av 10 år. Ett uppskov av nu berörda innebörd lärer lämpligast kunna medgivas genom förlängning av giltighetstiden för lagens sista övergångsbestämmelse, så att övergångsbestämmelsen blir gällande ytterligare två år. I denna bestämmelse skulle tillika, såsom nyss berörts, åldersgränsen höjas från 15 till 16.

Såsom tidigare omnämnts, är till förbudet mot minderårigas användande till nattarbete i 13 § d) lagen om arbetarskydd knuten en bestämmelse, som medgiver undantag från förbudet under villkor, att arbetstiden är begränsad till högst 8 timmar av dygnet och arbetet icke oftare än under var tredje vecka infaller å tid mellan klockan 11 eftermiddagen och 5 förmiddagen. Sist angivna betingelse torde, på sätt jämväl tidigare omförmälts, vara ägnad att vid glasbruk och anrikningsverk samt måhända i viss mån även vid pappersmassfabriker försvåra de minderårigas användande, ehuru detta eljest i huvudsak motsvarar den åsyftade förutsättningen för berörda undantag. Sålunda lärer ofta vid anrikningsverk skiftindelningen vara så anordnad, att ombyte äger rum klockan 4 förmiddagen, vilket medför, att de, som den ena veckan sluta klockan 4, börja arbeta vid samma klockslag den andra — de komma alltså att två veckor i följd arbeta å tid mellan klockan 11 eftermiddagen och 5 förmiddagen. För att kunna sluta arbetet tidigare å lördagarna börjar å vissa arbetsställen första skiftet (vid 2-skiftsindelning) å nämnda dagar tidigare än vanligt, till exempel klockan 3, varav följer, att för samma lag en dag varannan vecka arbetet infaller å tid mellan nämnda klockslag. Även förekommer, såsom till exempel vid ett fönsterglasbruk, att skiftindelningen är glidande på det sätt, att mellan 8-timmars-skiften inlagts en rast om 1 timme. Indelningen förskjutes sålunda 3 timmar varje dygn, vilket medför, att ett lag, som till exempel en dag börjar arbeta klockan 4 förmiddagen, redan fjärde dagen därefter kommer att utsträcka sitt arbete till klockan 12 midnatt.

Nu kan möjligen ifrågasättas, huruvida det i avseende å lagstiftningen verkligen är påkallat att taga hänsyn till dylika förhållanden vid skiftindelningen, eller om man ej kan förvänta, att skiftindelningen kommer att ändras, så att den motsvarar lagens fordringar. Härpå lærer ej kunna givas något allmängiltigt svar, men på sina håll torde man snarare vara benägen att upphöra med användandet av minderåriga än ändra skiftindelningen. Mot ifrågasatta ändringar hava från arbetarnas sida anförts starka protester. Vad särskilt angår en arbetsindelning på två skift om 8 timmar och på två lag synes även förläggandet av arbetsdagens början till klockan 4 förmiddagen hava åtskilligt fog för sig. Först och främst medgiver en dylik anordning utnyttjande av dagsljuset på bästa sätt, och vidare finna arbetarna det fördelaktigt att sluta skiftet så tidigt, att de därefter kunna utföra arbete i hemmet vid dager.

Arbetstidens begränsning till högst 8 timmar av dygnet är tydligtvis den väsentliga förutsättningen för här ifrågavarande undantag. Betingelsen att arbetet ej oftare än under var tredje vecka infaller å tid mellan klockan 11 eftermiddagen och klockan 5 förmiddagen torde hava tillkommit i avsikt att förhindra minderårigas användande till övervägande, fortsatt nattarbete. Ehuru någon dylik konsekvens av undantagsbestämmelsen knappast lærer vara att befara, då vid allt ordnat skiftarbete sådan växling arbetslagen emellan äger rum, att deras arbete successivt infaller på de olika skifttiderna, kan undantagets tillämpning måhända lämpligen inskränkas på sätt, som förhindrar konsekvenser av berörda art.

Vid förut omförmälda överläggningar har jämväl förevarande fråga varit föremål för behandling, och har därvid ej från något håll påyrkats ifrågavarande betingelses bibehållande.

Då sålunda den senare betingelsen för tillämpning av undantagsbestämmelsen i lagens 13 § d), nämligen att arbetet icke oftare än under var tredje vecka infaller å tid mellan klockan 11 eftermiddagen och klockan 5 förmiddagen, icke torde kunna anses vara från skyddssynpunkt behöfelig, men å andra sidan otvivelaktigt är ägnad att medföra åtskilliga svårigheter, synes denna betingelse böra ersättas med den fordran, att den minderåriges arbetstid i genomsnitt icke till övervägande del infaller å tid mellan klockan 7 eftermiddagen och 6 förmiddagen.

b) **Minderårigas användande till vissa arbeten vid torvberedning m. m.**

Genom nådig remiss den 11 juni 1915 har socialstyrelsen blivit anbefalld att avgiva utlåtande över en framställning från statens industrikommission — — — — — vari hemställes, att torvberedning och särskilt torvens vändning och stackning med hänsyn till användandet av minderåriga borde få betraktas som arbete inom jordbruket — sådant arbete är som bekant fritaget från tillämpning av bland annat bestämmelserna angående minderårigas användande i lagen om arbetarskydd. För att tagas i övervägande vid avgivandet av det anbefallda utlåtandet har vidare till styrelsen överlämnats en underdånig framställning i enahanda syfte från Svenska mosskulturföreningen — — — — —

Styrelsen, som redan tidigare på förfrågan förklarar sig anse här åsyftade arbete såsom industriellt, har ej kunnat finna det avsedda ändamålet stå att vinna på annat sätt än genom en lagändring.

Det skäl, som föranlett berörda två framställningar, eller önskvärddheten av att under nu rådande bränslebrist kunna i största möjliga utsträckning utnyttja landets torvtillgångar, måste otvivelaktigt betecknas som synnerligen beaktansvärt. Beträffande frågan, huruvida minderårigas användande till arbete med vändning och stackning av torv ute på fältet är av sådan beskaffenhet, att lindrigare bestämmelser därför kunna anses motiverade från skyddssynpunkt, vill det synas, som om så vore förhållandet.

Till vinnande av utredning i ämnet har socialstyrelsen genom frågecirkulär, som distribuerats av yrkesinspektörerna, sökt införskaffa vissa upplysningar rörande minderårigas användande inom torvindustrien. De inkomna svaren avsågo 106 arbetsställen för tillverkning av torvströ och 25 arbetsställen för brännertorvsberedning eller sannolikt det alldeles övervägande antalet arbetsställen av ifrågavarande art, där verksamheten var att anse som industriell. Beträffande de här särskilt avsedda sysselsättningarna, vändning och stackning av torv, uppgavs hela arbetarantalet för år 1915 till 5,346, varav 957 minderåriga av mankön och 647 minderåriga av kvinnkön. Förutom dessa minderåriga, sammanlagt 1,604, som voro anställda direkt hos arbetsgivaren, lärer ett betydande antal barn, som åtföljde sina föräldrar för att biträda dem i deras ackordsarbete, hava använts till nämnda sysselsättningar. Torvens vändning och stackning, som försiggår under sommarmånaderna, maj—september, kan endast utföras vid uppehållsväder och skall verkställas, när torven är lagom torr. Härav följer, att arbetet har en i hög grad tillfällig karaktär och att någon stadigvarande arbetsstyrka ej gärna kan anställas för detsamma. Någon bestämd arbetstid lärer ej förekomma, utan få arbetarna komma och gå, när de vilja. Detta sammanhänger med det förhållandet, att arbetarna i stor utsträckning hava ifrågavarande arbete till bisysselsättning vid jordbruks- eller annat arbete. Arbetet är lätt och försiggår i fria luften samt påskyndas ej genom samband med någon mekaniskt driven

arbetsprocess. Onekligen kan arbetet med torvens vändning och stackning med skäl jämföras med arbete inom jordbruket, och är ju även, vid torvberedning för jordbrukets behov, att räkna dit. Dessutom är de minderårigas användande till arbetet, såsom ovan berörts, ofta nog av en så pass oordnad och tillfällig beskaffenhet, att det torde möta avsevärda svårigheter att å deras användande tillämpa arbetarskyddslagens bestämmelser om intygsböcker samt läkarundersökning och -besiktning.

Huruvida det kan vara lämpligt att, såsom det föreslagits, rättsligt jämställa ifrågavarande arbete med arbete inom jordbruket, torde däremot vara tivelaktigt. Genom en sådan åtgärd skulle man nämligen beröva sig varje möjlighet att, även där så tilläventyrs skulle befinnas påkallat, ingripa reglerande. Utan tvivel torde det vara mer riktigt och ändamålsenligt att bereda större frihet till minderårigas användande till arbete å torvfälten genom att för Eders Kungl. Maj:t möjliggöra att meddela erforderliga eftergifter i avseende å sådant arbete. De bestämmelser i lagen om arbetarskydd, från vilka eftergift torde påkallas, synas vara föreskrifterna om åldersgränser i lagens 9 § andra stycket samt om intygsböcker, läkarundersökning och läkarbesiktning samt vad därmed sammanhänger, varom stadgas i lagens 15, 33 och 35 §§.

De skäl, som kunna åberopas för medgivande av större frihet i avseende å minderårigas användande till arbete å torvfälten, lära emellertid med lika berättigande kunna anföras till förmån för lättnader med hänsyn till minderårigas användande till en del andra arbeten. Sålunda lärer det från skyddssynpunkt ej gärna vara något att erinra mot till exempel den användning av skolbarn till planerings- och planteringsarbeten, som under de senare somrarna förekommit i Kiruna. Ehuru dessa arbeten lära bedrivits i viss mån såsom undervisning, torde de likväl formellt taget vara att anse såsom underkastade bland annat lagens 9 §. Såsom jämförliga med arbetena å torvfälten kunna vidare exempelvis anföras bärplockning, som ju i avseende å lingon erbjuder betydande arbetstillfällen, och insamling av kottar till fröklämningsanstalter samt möjligen malmplockning vid gruvorna ute å marken. Nu berörda slag av arbeten torde ej kunna räknas till jordbruk, utan lärer åtminstone lagens 9 § vara tillämplig å dem.

Förutom det mindre tilltalande i att i lagen tillskapa ett särskilt undantag till förmån för torvindustrien, synas sålunda även reella skäl tala för att giva undantagsbestämmelsen en mer allmängiltig avfattning. Lämpligen torde man då kunna, i huvudsaklig överensstämmelse med ett av yrkesfarekommittén formulerat förslag, låta ifrågavarande undantag avse lätt arbete, som bedrivs i fria luften och icke direkt regleras av mekaniskt driven maskin.

Vid förut omförmälda sammanträde av sociala rådets sektion för arbetarskydd och arbetarfrågor i allmänhet framlades — — — — —
jämväl nu avhandlade förslag till eftergifter och lämnades av sektionen utan erinran.

Beträffande samtliga förut berörda frågor hava yrkesinspektörerna hörts eller beretts tillfälle att yttra sig.

I överensstämmelse med vad ovan anförts får socialstyrelsen i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att snarast möjligt i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 få till stånd ändringar av den innebörd, som här nedan angives:

I 13 § d) utbytas orden 'och arbetet icke oftare än under var tredje vecka infaller å tid mellan kl. 11 e. m. och kl. 5 f. m.' mot 'och icke i genomsnitt till övervägande del infaller mellan nämnda klockslag'.

Till 16 § fogas såsom ett andra stycke följande bestämmelse:

'Beträffande lätt arbete, som bedrivs i fria luften och icke direkt regleras av mekaniskt driven maskin, må Konungen meddela eftergift såväl från det i 9 § andra stycket givna förbud som från vad som stadgas i 15 §.'

Uti 41 § införes såsom första stycke följande:

'Vid meddelande av sådan eftergift, som avses i 16 § andra stycket, må Konungen tillika medgiva befrielse från iakttagandet av vad som föreskrives i 33 och 35 §§.'

Senare delen av sista övergångsbestämmelsen ändras till följande avfattning:

— — — — — 'arbetstiden för minderårig av mankön, vilken fyllt sexton år, fortfarande utsträckas på sätt detta lagrum medgiver, dock ej under längre tid än till utgången av år 1917.'»

Till följd av nådig remiss har kommerskollegium den 27 januari 1916 avgivit infortrat utlåtande i ärendet.

Kommers-
kollegium.

Kommerskollegium har därvid förklarat sig icke hava någon annan erinran mot de av socialstyrelsen föreslagna lagändringarna än att tillräckliga skäl ej syntes anförda för höjandet från 15 till 16 år av åldersgränsen i arbetarskyddslagets sista övergångsbestämmelse.

Arbetarskyddslagstiftningens bestämmelser rörande minderårigas användande reglera på likformigt sätt de minderårigas sysselsättande inom vidsträckta områden av olikartad verksamhet samt under växlande lokala och andra omständigheter. Tydligtvis måste då inträffa, att dessa bestämmelser i ett eller annat fall te sig såsom mindre väl svarande mot förhållandena, och borde med hänsyn härtill möjlighet vara beredd att genom skärpningar eller lindringar anpassa skyddsbestämmelserna efter det olika skyddsbehovet. Jämväl med hänsyn till nödvändigheten att bereda de minderåriga arbetstillfällen och yrkesutbildning eller för att tillgodose näringarnas krav på arbetskraft kan det befinnas påkallat att i viss mån möjliggöra undantag. Nu berörda behov av möjlighet till modifikationer har i andra länders lagstiftning givit upphov åt en mångfald undantagsbestämmelser. I den svenska skyddslagstiftningen hava däremot ifrågakvarande synpunkter endast i ganska ringa omfattning vunnit beaktande.

Departements-
chefen.

De förändringar i lagen om arbetarskydd, varom här är fråga, syfta till att bereda en viss, om än ganska begränsad möjlighet till en sådan anpassning, varom jag nyss nämnt. De beröra dels förbudet mot minderårigas användande till nattarbete och dels stadgandena om åldersgränser, intygsböcker och läkarbesiktning i vissa arbeten, som bedrivs under särskilt gynnsamma förhållanden.

Beträffande de två till det förra slaget hänförliga förändringar, som av socialstyrelsen förordats, synes mig den föreslagna ändringen av

lagens 13 § d) vara ägnad att bereda åtskilliga praktiska fördelar utan att äventyra de minderårigas skydd. Med den mångfald olikartade arbetsindelningar, som förekommer, torde nämligen, såsom socialstyrelsen närmare utvecklar, villkoret att arbetet icke får oftare än under var tredje vecka infalla å tid mellan kl. 11 e. m. och kl. 5 f. m. i åtskilliga fall och kanske just i de mer gynnsamma, d. v. s. där egentligt nattarbete ej äger rum, förhindra undantagets tillgodonjutande. Jag tänker härvid särskilt på sådana arbetsställen, såsom anrikningsverk och vissa glasbruk, där arbetet är indelat på två skift om 8 timmar. Att arbetet i dylika fall varannan vecka börjar en eller annan timme före kl. 6 f. m. och varannan vecka slutar någon timme efter kl. 7 e. m. kan tydligtvis, med hänsyn till den korta arbets- och långa vilotiden, icke medföra någon egentlig hygienisk olägenhet. Det med nämnda villkor avsedda ändamålet att förhindra minderårigas användande till fortsatt egentligt nattarbete synes bliva på tillfredsställande sätt tillgodosett genom den av socialstyrelsen uppställda fordran, att de minderårigas arbetstid i genomsnitt icke till övervägande del infaller å tid mellan kl. 7 e. m. och kl. 6 f. m.

För en lagändring i det syfte, socialstyrelsen avser med förslaget om en förlängning av giltigheten för lagens sista övergångsbestämmelse, tala enligt min mening vägande skäl. Otvivelaktigt lära, såsom socialstyrelsen framhåller, arbetsgivarna inom järnhanteringen haft anledning att förvänta eftergifter, som skulle sätta dem i stånd att använda minderåriga på i huvudsak samma sätt som hittills. Ett genomförande omedelbart av lagens bestämmelser i ämnet skulle alltså träffa dem oförberedda och till följd därav förorsaka såväl dem som arbetarna betydande olägenheter. Härtill kommer ock, att, därest den ovillkorliga tillämpningen av 1912 års nya lagbestämmelser ytterligare något uppskjutes, det kan väntas bliva möjligt att än bättre bedöma, huruvida de svårigheter, som dessa bestämmelser skulle medföra och över vilka särskilt från järnindustriens sida klagats, verkligen äro omöjliga att övervinna. Skulle så finnas vara förhållandet, lärer Kungl. Maj:t med hänsyn till svårigheternas allvarliga natur anse sig nödsakad att taga i övervägande förslag till jämkning i lagens bestämmelser i förevarande avseende. Måhända skall det också under denna nya övergångstid visa sig, att de befarade olägenheterna av lagens genomförande skola, i enlighet med den av socialstyrelsen uttryckta förhoppning, låta sig i avsevärd grad undvikas genom förändrade anordningar i avseende å de minderårigas användande. Socialstyrelsen lär icke underlåta att under den förlängda

övergångstiden ägna all uppmärksamhet åt dessa spörsmål, vilkas betydelse särskilt ur social synpunkt enligt min tanke icke får underskattas.

Att redan nu modifiera lagens realbestämmelser i vidsträcktare mån än som förordats av socialstyrelsen — om vars förslag i ämnet även dess fullmäktige varit ense — synes mig i allt fall icke böra ifrågasättas.

På samma gång jag alltså anser mig böra biträda socialstyrelsens förslag om utsträckt giltighet för berörda övergångsbestämmelse intill utgången av år 1917, finner jag emellertid i likhet med socialstyrelsen det ej vara av förhållandena påkallat, att förlängningen ifråga medgives annat än beträffande minderåriga, som fyllt 16 år. Det lagstadgande, som i förevarande avseende erfordras, torde lämpligen böra upptagas i särskild lag.

Frågan om meddelande av eftergift i vissa fall från bestämmelserna om minderåriga arbetares åldersgränser samt om intygsböcker och läkarbesiktning har, såsom förut nämnts, föranletts av en önskan att få med större frihet använda minderåriga till vissa arbeten vid torvberedning. Med hänsyn till den bränslebrist, som råder och måhända kommer att bliva än känbarare, måste berörda önskan anses beaktansvärd. För dess tillmötesgående talar därjämte, att de arbeten, varom här är fråga, såväl med hänsyn till sin beskaffenhet som sin mer övergående och tillfälliga förekomst ej gärna kunna föranleda några hygieniska betänkligheter. Dessa arbeten erinra för övrigt endast föga om industriellt arbete i mer egentlig bemärkelse, utan äro snarare att jämföra med arbete inom jordbruket. Socialstyrelsen har ansett, att här ifrågasvarande undantagsbestämmelser böra avse ej blott arbete med torvberedning utan jämväl annat lätt arbete, som bedrives i fria luften och icke direkt regleras av mekaniskt driven maskin. I fråga härom vill jag erinra, att, enligt vad socialstyrelsen jämväl meddelat, ett undantagsstadgande, avseende i huvudsak sålunda angivet arbete, i annat sammanhang föreslogs av den s. k. yrkesfarekommittén. I sitt överkommitténs betänkande avgivna utlåtande framhöll kommerskollegium, bland annat, att den omständigheten, att ett arbete bedrives i fria luften och ej direkt reglerades av mekanisk drivkraft, ej alltid innebure garanti för hygieniskt tillfredsställande arbetsförhållanden. Då så emellertid i de allra flesta fall torde vara förhållandet och med särskild hänsyn till den nu ifrågasatta lagändringens närmaste syftemål har jag ansett mig böra biträda socialstyrelsens förslag.

Departementschefen hemställde därefter, att Kungl. Maj:t behagade för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål genom utdrag av

protokollet inhämta lagrådets utlåtande över bifogade, nu föredragna förslag till dels lag om ändrad lydelse av 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912, dels ock lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall.

Ur protokollet:

Nils Ädelgren.

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd
den 29 juni 1912.

Häri genom förordnas, att 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 skola erhålla följande ändrade lydelse:

13 §.

Beträffande minderårigs användande till bergverks-, bruks-, fabriks-, hantverks- eller annat industriellt arbete eller till byggnadsarbete, ändå att det ej är att hänföra till industriellt arbete, skola gälla följande bestämmelser:

a) Den minderåriges arbetstid må ej överskrida, för minderårig under tretton år sex timmar av dygnet eller trettiosex timmar i veckan, för minderårig, som fyllt tretton men ej fjorton år, åtta timmar av dygnet eller fyrtioåtta timmar i veckan och för annan minderårig tio timmar av dygnet eller sextio timmar i veckan.

Då natur- eller olyckshändelse avbrutit arbetets regelbundna gång, må eftergift från här givna bestämmelser kunna beträffande minderårig, som fyllt fjorton år, meddelas av vederbörande yrkesinspektör eller bergmästare för högst en månad och av yrkesinspektionens chefsmyndighet för högst fyra månader.

b) Deltager den minderåriga med arbetsgivarens vetskap i kurs för sådan undervisning, som i 10 § omförmäles, vare arbetsgivaren, där den minderåriga ej fyllt femton år, skyldig så begränsa den minderåriges arbetstid, att sammanlagda undervisnings- och arbetstiden för dygn ej överstiger den i a) av denna § medgivna arbetstid.

c) Den minderåriges arbete skall avbrytas genom lämpliga och, där arbetets natur det medger, regelbundet återkommande raster. Under rasterna må den minderåriga ej tillåtas att uppehålla sig i arbetslokal, där till följd av arbetets beskaffenhet luften är förorenad av ämnen, vilka äro skadliga för hälsan; åliggande det, där så är förhål-

landet, arbetsgivaren att anvisa lämpligt annat rum, varest den minderårige kan under rasterna vistas och intaga sina måltider.

d) Den minderårige må icke användas till arbete å tid mellan kl. 7 e. m. och kl. 6 f. m.; dock må minderårige av mankön, vilken fyllt sexton år, användas till arbete å tid, som nu är nämnd, där hans arbetstid är begränsad till högst åtta timmar av dygnet och icke i genomsnitt till övervägande del infaller mellan nämnda klockslag.

16 §.

Beträffande sådant arbete, som i 15 § angives och som av tekniska skäl måste oavbrutet fortgå såväl natt som dag eller tidvis måste forceras, må Konungen, i den mån så finnes av behovet påkallat, för minderårige av mankön, vilken fyllt sexton år, meddela eftergift från det i 13 § d) givna förbud utöver vad där medgives.

I fråga om lätt arbete, som bedrives i fria luften och icke direkt regleras av mekaniskt driven maskin, må Konungen meddela eftergift såväl från de i 9 § andra stycket givna förbud som från stadgandena i 15 §.

41 §.

Vid meddelande av sådan eftergift, som avses i 16 § andra stycket, må Konungen tillika medgiva befrielse från iakttagande av föreskrifterna i 33 och 35 §§.

Konungen må i sådant fall, som avses i 17 §, föreskriva, att vad i 33—36 §§ stadgas i större eller mindre utsträckning skall äga tillämpning jämväl beträffande minderårige, som användes i annat arbete, än 15 § anger.

Likaledes må Konungen föreskriva, att de i 30 och 37 §§ meddelade bestämmelser skola utsträckas till att gälla jämväl andra arbetsställen, än nämnda §§ avse.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Förslag

till

lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder.

Häri genom förordnas som följer:

Har med tillämpning av sista stycket i övergångsbestämmelserna till lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 arbetstiden för minderårig å något arbetsställe intill utgången av år 1915 varit utsträckt på sätt i 8 § 1 mom. av lagen den 17 oktober 1900 angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke var medgivet, må å det arbetsställe minderårig av mankön, som fyllt sexton år, intill utgången av år 1917 användas i enlighet med de i samma lagrum givna bestämmelser.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet, hållet inför Kungl. Maj:ts lagråd måndagen den 13 mars 1916.

Närvarande:

Justitieråden BERGMAN,
SJÖGREN,
Regeringsrådet PALMGREN,
Justitierådet DYBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 25 februari 1916, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över utarbetade förslag till *lag om ändrad lydelse av 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912* och till *lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder*.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av sekreteraren i socialstyrelsen Johan Arthur Erhard Molin.

Lagrådet fann de remitterade förslagen icke föranleda annat yttrande än att det syntes önskvärt, att i 13 § d) av förstnämnda lagförslag angåves den tid, som skulle ligga till grund för den där avsedda genomsnittsberäkningen.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 mars 1916.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anmälde lagrådets den 13 mars 1916 avgivna utlåtande över de den 25 februari samma år till lagrådet remitterade förslag till lag om ändrad lydelse av 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 samt till lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder.

Efter att hava redogjort för innehållet i lagrådets utlåtande anförde departementschefen följande:

»Ehuru den av lagrådet påpekade ofullständigheten i den föreslagna ändrade avfattningen av undantagsbestämmelsen i 13 § d) i lagen om arbetarskydd sannolikt ej i praktiken skulle medföra några avsevärda olägenheter, har jag likväl ansett mig böra se till, på vad sätt densamma skulle kunna undanröjas. Att, såsom lagrådet synes åsyfta, komplettera ifrågavarande bestämmelse genom utsättande av viss tid-

rymd, som genomsnittsbereäkningen av arbetstiden skulle gälla, möter betydande svårighet med hänsyn till den mycket växlande anordningen av skiftarbetet. Enligt mitt förmenande torde det då vara att föredraga att bibehålla den nuvarande avfattningen av bestämmelsen och tillgodose det behov av ökad möjlighet till undantag, som avsetts med den föreslagna ändringen, genom ett tillägg, som möjliggör att med samtycke av vederbörande yrkesinspektör eller bergmästare förlägga arbetet på annat sätt än som motsvarar den nu gällande sista betingelsen för undantagets tillgodonjutande. Erforderliga direktiv för utövädet av yrkesinspektörernas och bergmästarnas befogenhet i nämnda avseende borde givetvis meddelas av socialstyrelsen. En sådan anordning torde för övrigt även äga företräde från skyddssynpunkt.

I enlighet härmed har jag låtit omarbete nämnda punkt i förevarande lagförslag.»

Departementschefen föredrog därefter det sålunda förändrade förslaget till lag om ändrad lydelse av 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 samt hemställde, att nämnda förslag jämte det förut omförmälda förslaget till lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:st Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Wilhelm Reuterswärd.